

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1900. Första Kammaren. N:o 38.

Onsdagen den 9 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Justerades protokollen för den 2 i denna månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 88, i anledning af väckta motioner om beredande åt den personal, som från vestkustbanan öfvergått i statens jernvägars tjänst, af pension i likhet med den öfriga statsbanepersonalen;

n:o 89, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående inköp af beskickningshus i Paris; och

n:o 90, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjetta hufvudtiteln samt i särskild proposition gjorda framställningar i fråga om anordnande af fabriksinspektion under år 1901, äfvensom i ämnet väckta motioner; äfvensom

lagutskottets memorial n:o 49, med föranledande af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af lagutskottets utlåtande n:o 40 i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till jagt, till lag om ändrad lydelse af 24 kap. 13 § strafflagen och till lag om ändrad lydelse af 1 § i lagen angående tiden för nyttjanderättsaftals bestånd den 25 april 1889, dels ock tvenne med föranledande af berörda proposition afgifna motioner.

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser:

n:o 83, till Konungen, med reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning, samt

n:o 84, till fullmäktige i riksbanken, med öfverlemnande af bankoreglementet.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 9.

Vid föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 9, angående anvisande af ersättning till sammansatta stats- och lagutskottets sekreterare, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid föredragning af sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial n:o 3, angående ersättning åt utskottets sekreterare, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Första Kammarens tillfälliga utskotts sistlidne dag bordlagda utlåtande n:o 9.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 7 och 8 i denna månad bordlagda utlåtanden och memorial:

n:o 85, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till byggnader för ett landsarkiv i Lund,

n:o 86, med förslag angående anslagens fördelning mellan sjetta, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarne i riksstaten för år 1901 samt uppförande af en tionde hufvudtitel i samma riksstat m. m., och

n:o 87, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 7 och 8 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 37, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1901, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och lagutskottets den 7 och 8 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 8, i anledning

af väckt motion om tillägg till § 1 i grufvestadgan, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 5 och 7 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 47, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, samt till lag om ändrad lydelse af 19 kap. 13, 14 och 21 §§ strafflagen, dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar, dels ock en i anledning af nämnda propositioner väckt motion.

Herr Hasselrot: Jag tillåter mig föreslå, att detta lagförslag föredrages momentvis och under de olika momenten de särskilda lagförslagen paragrafvis, men att paragraferna icke behöfva uppläsas, såvida icke någon särskildt yrkar det, och att till sist föredrages utskottets hemställan.

Denna hemställan bifölles.

Punkten 1.

Utskottets förslag till lag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar.

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om elektriska
ledningar.*

1 §.

Herr Almgren, Fredrik: I allmänhet, tror jag, är man ense derom, att en lagstiftning bör komma till stånd, hvarigenom förekommes, att enskilde jordegare eller kommuner kunna lägga hinder i vägen för framdragande af elektriska ledningar öfver deras mark och sålunda i hög grad försvåra, om icke rent af omöjliggöra, utnyttjandet af en vattenkraft i närheten; att derför i dylika fall inskränkningar i eganderätten, naturligen under vissa förutsättningar och garantier, väl kunna anses befogade med hänsyn till det stora allmänna intresse, som är förknippadt med att de rika tillgångar på naturkraft, som vi ega i vårt land, må kunna på rationelt sätt tillgodogöras; och att till följd deraf också en koncessionslag och en expropriationslag skapas, hvarigenom dessa förutsättningar och dessa garantier blifva bestämda. Härom torde man, som sagdt, väl vara ense. Men angående principerna, som böra ligga till grund för en dylik lagstiftning, synas åsigterna deremot vara delade. 1896 års Riksdag i sin skrivelse till Kongl. Maj: och flertalet af Konungens befallningshafvande, som yttrade sig derom, äfvensom de sakkunniga, som rådfrågades, förmenade, att rätt till expropriation för elektrisk ledning borde kunna, efter Konungens pröfning i hvarje särskildt fall, medgifvas, när fråga vore om en visserligen närmast *i enskildt intresse* företagen, men dock jemväl från *det allmännas synpunkt betydelsefull*

Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om elektriska
ledningar.
(Forts.)

anläggning. Kongl. Maj:t anser nu deremot, att man ej må införa större inskränkningar i eganderätten än som kunna anses stå tillsammans med den grund, på hvilken nu gällande expropriationslag hvilat, nemligen *det allmännas behof*.

Det synes nu till en början, som om stora svårigheter skulle möta att sammanjemka dessa båda åsichter, då ju tydligt i Riksdagens skrifvelse förordas en afvikelse från den princip, som Kongl. Maj:t anser böra följas. Men dessa svårigheter, tror jag, blifva allt mindre och mindre, ju mer man vid närmare begrundande af saken finner, huru tänjbar i sjelfva verket den princip är, på hvilken den närvarande expropriationslagen hvilat. Den grundar sig på begreppet »allmänt behof», och detta begrepp har så småningom utsträckts, i synnerhet genom det tillägg, som 1880 gjordes till gällande expropriationsförordning, derhän, att numera under »allmänt behof» innefattas äfven en orts förseende med dess behof af vatten. Och i konsekvens härmed kan man ju också säga, att en orts förseende med elektrisk kraft eller belysning äfvenledes är ett allmänt behof. Men är begreppet »allmänt behof» en gång så utsträckt, då synes det mig icke behöfvas någon synnerligen liberal tolkning för att komma derhän, att man anser, att en större fabriksanläggnings förseende med elektrisk drifkraft och dess disponentbyggnads eller arbetarebostädens förseende med elektrisk belysning också är ett »allmänt behof», ty ovedersägligen bilda sådana anläggningar med sina talrika arbetare någonting jemförligt med en »ort»; och då kommer ju principen att kunna anses omfattat just det, som i Riksdagens skrifvelse anföres, men som först synes utgöra en *afvikelse* från principen, nemligen det fall, då fråga är om en visserligen närmast i enskildt intresse företagen, men dock jemväl från det allmännas synpunkt betydelsefull anläggning.

Men är detta förhållandet, då måste ju äfven omvänt de garantier, som man måste söka, ifall man utsträcker expropriationsrätten i någon mån äfven till enskilda företag, jemväl beaktas och i lag stadgas, äfven om man formelt kvarstår på den gamla principens grund. Således synes det mig vara enahanda, hvilka ordalag här begagnas i expropriationslagen. Hufvudsaken är den, att koncessionslagen lägger vikt på, att ordentliga garantier skapas, för att icke onödiga elektriska kraftledningar koncessioneras, och att, när ledningar utföras, sådant sker så, att de medföra minsta möjliga skada och olägenhet. Jag vågar tro, att de garantier i detta afseende, som finnas i utskottets förslag till koncessionslag, äro tillfyllest, i synnerhet om man derjemte beaktar, att en lag angående ansvar för skada genom dylik kraftlednings anläggande är under utarbetande, och att Kongl. Maj:t vil kommer att endast med största varsamhet och försigtighet till en början bevilja dylika koncessioner. Jag vågar därför tro, att genom ett bifall till dessa lagar, som här äro föreslagna, vi å ena sidan icke öferskrida gränsen för det tillbörliga, hvad angår inskränkning i den enskilda eganderätten, och å andra sidan gå så långt, som man rimligen kan begära för att tillförsäkra landet den tillbörliga nyttan af dess rika kraftkällor.

Dermed vill jag visst icke hafva sagdt, att jag anser den här

föreslagna lagstiftningen vara mönstergill. Den är tvärtom enligt min tanke ofullständig och, såvidt jag såsom icke jurist kan bedöma, visst icke tillräckligt klar och koncis. Men huru skall man kunna få en verkligt god och fullständig lag till stånd i detta fall? Jo, blott genom att under många år samla den erfarenhet på detta område, som för närvarande af så många skäl totalt saknas. Det är därför, som jag, oaktadt jag erkänner det ofullkomliga i lagförslaget, icke kunnat förena mig med reservanterna i deras begäran om en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Ty jag väntar mig verkligen af en sådan skrifvelse antingen endast uppskof med all lagstiftning i detta afseende eller också, hvad som kanske värre är, en lagstiftning, byggd endast på teori och iakttagande på utländska förhållanden.

Då synes det mig mera praktiskt, att vi taga dessa lagar och tillämpa dem så att säga tills vidare, till dess den egna erfarenheten har lärt oss skapa en verkligt god och fullständig lag.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Afzelius: Jag har flera gånger under denna riksdag hört sägas om en fråga, att den näst försvarsfrågan var Riksdagens viktigaste; det skulle icke förvåna mig, om jag finge höra detta yttrande upprepas nu. Ty hvad gäller saken? Att underlätta, man kan säga möjliggöra, tillgodogörandet för industrien af de mäktiga krafter, vårt land besitter i vattenfallen. Förhållandet är ju det, att kraften måste ledas från dess källa till den ort, der produktionen lämpligen kan ega rum, måste ledas ofta långa sträckor, flere mil. För att detta skall kunna ske, måste ledningarne naturligtvis passera öfver mark, tillhörig många jordegare. För närvarande erbjuder sig icke annat sätt att komma till rätta härmed än öfverenskommelse med egarne af marken. Det säger sig sjelft, hvad detta betyder; det betyder, att saken försvåras i oerhörd grad, i så hög grad, att mången gång all tanke på dylika anläggningar uteslutes. Derfor begär industrien rätt att, ehuru öfverenskommelse ej kommit till stånd, — mot ersättning naturligtvis — få passera fram med ledningen; den begär expropriation.

Det var detta den siste talaren nämnde såsom innefattadt uti 1896 års riksdagsskifvelse. Svaret på denna skrifvelse föreligger i de kongl. propositioner, som lagutskottet nu i Riksdagens yttersta timme lagt på kammarens bord, svaret har blifvit: industrien *såsom sådan* kan icke få expropriationsrätt. Hvad som kan göras och skall göras, kommer att ske för kommunerna. Det heter, att expropriation kan beviljas »för någon Orts förseende med belysning eller drifkraft eller för dylikt *allmänt behof*», och betydelsen af dessa ordalag angifves närmare genom departementschefens yttrande, då han säger:

»Jag kan icke tveka att, så vidt är förenligt med den redan af lagkomitén angifna grunden för expropriationsrätten — det allmännas behof — förorda en utsträckning af denna rätt, så att mark må kunna äfven för ifrågavarande ändamål tvångsvis tagas i anspråk. Att införa större inskränkningar i eganderätten, än som kunna anses stå tillsammans med nämnda grund, hvarå ock hittillsvarande expropriationslagstiftning hvilat, synes deremot icke vara tillrådligt. Fort-

Lagförslag
m-d vissa
bestämmelser
om elektriska
ledninglar.

(Forts.)

Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om elektriska
ledninggar.
(Forts.)

farande bör således fasthållas, att endast, för så vidt det allmännas behof kräfver, expropriation kan genomföras, samt att jordegare följaktligen icke kan förpligtas att afstå eller upplåta mark annat än i den mån sådant pröfvas erforderligt för ett *speciellt ändamål af allmännyttig beskaffenhet*. Expropriationsrätt kan alltså icke medgifvas för utförande af enskilda företag, hvilka äro af betydelse för orten eller för landet i dess helhet allenast medelbart».

Nu har jag visserligen hört dem, som säga — och jag kan icke förneka, att den siste talaren syntes mycket nära tangera denna uppfattning, då han talade om »disponentbyggnaden» — att saken låter sig lätt arrangera; man kommer öfverens med någon liten »ort» om anskaffande af belysning för den samma, använder möjligen 50 hästkrafter för att lysa upp platsen, men de öfriga 1,000-talen hästkrafterna tager man till sin industriella anläggning; så är saken klar. För min del skulle jag beklaga, om industrien på detta sätt skulle få sitt behof tillfredsstäldt, ty detta vore ett kringgående af lagen; sådan är uppenbarligen icke dess mening. Expropriation gäller för det allmännas behof icke för enskilda, industriella företag, vare sig direkt eller på omvägar. Hvad industrien skulle vinna, skulle aktningen för lag förlora, och mellan vinst och förlust dervidlag finnes ingen jemförelse.

Således, enligt min uppfattning står det fast: om denna lag antages, hafva vi expropriation medgifven för det allmännas behof, men icke för industriella anläggningar såsom sådana. Industrien behöfver och begär något mer, eu utvidning af expropriationsrätten utöfver detta; frågan gäller då, om sådant är möjligt. Är icke denna sats, som citeras från lagkomitén — att man icke kan exproprieras annat än för allmänt behof — en sådan der orubblig hörnsten i rättsordningen, som icke kan eller får antastas?

Sjelfva expropriationsrätten är, om man ser den från privaträttslig synpunkt, en fullständig anomali. Den är också mycket ung i rättens historia, föga mer än 100 gammal; förut fans den visserligen såsom magt, men icke som rätt. I vår rätt är t. ex. den första expropriationsförordningen af 1845; der fans i 1734 års lag en liten antydning i denna väg, men först 1845 lagstiftade man om expropriation. Såsom sagdt, först sent infördes expropriationsrätten och småningom, först för statens egna ändamål, t. ex. för försvaret, för fästningsanläggningar, derefter för andra statsändamål. Så sätter man upp en allmän sats: expropriation må användas för vissa ändamål, som sammanfördes under namnet: det allmännas behof, och under denna benämning för man sedan allehanda — byggnader, vägar, gator, kommunikationsanstalter af alla slag, tillhörande staten eller enskilde. Slutligen går man äfven utom denna rayon, då man t. ex., såsom skett hos oss, medgifver expropriation för grufdrift och vattenledning, på sätt den siste talaren nämnde. Hvar är då principen, hvar är den fasta gränsen? Så länge man rör sig inom kretsen för statens eget behof, för *egentliga statsändamål*, kan man ju tala om fasta gränser och principer. Jordegaren får såsom statsborgare — och i det afseende, hvarom här är fråga, är utländig dermed likställd — underkasta sig att för statens ändamål lida inskränkning i sin eganderätt. Men när man kommer utom denna krets, synes mig principen borta.

Hvarför skall den enskilde medborgaren behöfva göra uppoffringar i de mångas, i allmänhetens, i de s. k. privata samhällenas intresse? Mig synes saken böra fattas så, att staten upptager ett i och för sig enskildt intresse och gör detta intresse till sitt, begagnar sin magt i detta intresses tjänst och medger expropriation. Hvarför handlar staten så? Derför att en allmännyttig sak, mångas fördel, derigenom befrämjas. Men en allmännyttig sak är något annat än det allmännas behof, en sak kan vara allmännyttig, ehuru den endast är det medelbart. Men jag vill genast anmärka, att, i samma mån man aflägsnar sig från det rena statsbehofvet, måste man framgå med stegrad försigtighet vid afvägande af å ena sidan intresset, som skall främjas, och å andra sidan måttet af den inskränkning, man vill ålägga jordegaren.

Frågar jag mig nu: kan man då tänka sig, att expropriationsrätten skulle kunna medgifvas för de fall, som här äro i fråga, för industrien såsom sådan, för *dess* förseende med drifkraft, så säger jag: det beror helt och hållet på, huru man uppskattar, hvilken betydelse man tillmäter detta intresse från det allmännas synpunkt. Låt oss tänka oss det fallet, att stenkolen upphörde att finnas till, eller att de stenkolsproducerande länderna förbjöde export, emedan man ville bevara dem för den egna produktionen. Skulle någon då tveka att säga: för att kunna leda kraft från vattenfallen till de stängda verkstäderna är det befogadt att pålägga alla jordegare, som komma i vägen, detta servitut. Ingen skulle väl tveka derom. Detta fall föreligger icke nu; jag erkänner villigt, att det är stor skillnad mellan det nämnda fallet och det, som föreligger, men det är en skillnad till grad och icke till art. I begge fallen skall det gälla att bereda industrien såsom sådan en utvecklingsmöjlighet, som den saknade och behöfde.

Men *om* man vill beträda denna väg, är klart, att hela expropriationsförfarandet, hela expropriationslagstiftningen måste få en annan karakter, än den vi hittills vant oss vid att anse såsom den rigtiga. För det första måste hvarje ifrågasatt anläggning pröfvas för sig med hänsyn till det deraf betjenade företagens betydelse och betydelse, vidare måste man ingå uti ett noggrant bestämmande af vilkoren och sättet för anläggningens utförande, så att den bereder jordegaren minsta möjliga molest. Man kommer in på ett koncessions-system i stället för den enkla expropriationen. Jag skall emellertid icke vidare ingå på detta ämne; förebilder finnas i främmande lagstiftning, och antydningar äro härom gifna i herr Lindhagens motion.

Föreliggande propositioner grunda sig naturligtvis icke på en sådan uppfattning. Man har nöjt sig med att inränga ett nytt allmänt behof bland de andra, och sedan går expropriationsförfarandet — sin gamla gång. Vid sidan af expropriationslagen framlades visserligen äfven förslag till en koncessionslag, som innehöll, att hvar och en, som ville anlägga elektrisk ledning, der spänningen öfverstiger 250 volt, skulle söka Konungens tillstånd till företaget. Vid granskning af förslaget i högsta domstolen anmärktes, att en sådan lagstiftning som denna ankomme på Kongl. Maj:t, då den afsåg endast att bereda skydd mot den fara, dessa anläggningar med-

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om el-kriska
ledningnar.*
(Forts.)

Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om elektriska
ledningar.
(Forts.)

föra; en sådan rätt hade Kongl. Maj:t enligt 89 § regeringsformen, och det föreföll egendomligt att genom en lag enligt 87 § regeringsformen gifva Kongl. Maj:t den rätt, han redan hade enligt 89 §. Dermed må nu vara huru som helst, jag vill dermed endast konstatera, att denna koncessionslag icke afsåg annat än skydd mot faran af dessa anläggningar. Ser jag deremot på utskottets förslag till koncessionslag, finner jag, att lagen under utskottets händer helt och hållet bytt natur. Utskottet har här flickat in en mängd bestämmelser, som afse expropriation, afse skydd för jordegarens intresse vid expropriation. Den siste ärade talaren uttalade sin tillfredsställelse med dessa bestämmelser. Jag kan för min del icke instämma i detta vitsord, egentligen därför att jag öfver hufvud icke anser mig kunna gifva något omdöme i frågan; hela detta gebiet är så nytt och osäkert, att jag minst efter denna korta beredelse tid vågar uttala något sådant. Behöfligheten af bestämmelser i sådant hänseende är uppenbar, men om de föreslagna äro lyckligt funna, är icke lika visst. Lagutskottet sjelft är icke heller så tillfreds med resultatet. Utskottet uttalar sig nemligen så här:

»Eljест gällande skadeståndsregler torde ej kunna anses innebära tillräcklig trygghet att utlä ersättning för den skada, som genom sådana ledningar vållas, utan lära särskilda bestämmelser i sådant afseende vara erforderliga, likaväl härutinnan som beträffande skada genom jernvägsdrift, hvarom särskilda stadganden redan äro utfärdade. Att något förslag härom icke nu föreligger synes dock icke utskottet utgöra något hinder att antaga de framlagda förslagen, då man torde kunna hysa förvissning om, att regeringen icke skall underlåta att i en snar framtid förelägga Riksdagen förslag till lagstadganden i angifvet syfte.»

Det är dock något ovanligt att erkänna behofvet, nödvändigheten af vissa bestämmelser i sammanhang med andra, men ställa detta på framtiden, på en förhoppning. Det är dock något för lätt.

Såsom sagdt, jag vill icke försöka i sak granska dessa bestämmelser, men jag anmärker såsom en formel olämplighet — jag vågar säga orimlighet — att utskottet satt in dessa bestämmelser i *koncessionslagen*. Herrarne torde nemligen erinra sig, att koncessions- och expropriationslagarne icke hafva samma omfång. Den senare behandlar blott de fall, då man är tvungen att utan träffad öfverenskommelse med jordegare framgå öfver hans mark. Koncessionslagen åter behandlar de fall, då en ledning med större spänning än 250 volt skall anläggas. Jag kan således behöfva koncession äfven för att med ledningar framgå öfver egen mark eller mark, som jag genom öfverenskommelse får disponera — således *utan* expropriation — medan å andra sidan ledningar öfver mark, som jag blott *genom* expropriation får upplåten, icke under alla omständigheter höra under koncessionslagen. Det är väl då högst oegentligt, att bestämmelser, som afse den ena lagens tillämpningsområde, insättas i den andra; de träffa ej hvad de skulle. Påtagligt är, att det rätta varit att båda slagits tillsammans i en lag. Jag klandrar icke utskottet för att utskottet icke gjort detta, ty jag tror icke det hade varit möjligt för utskottet; det har varit bundet af propositionens ram. Snarare vill jag säga,

att utskottet med de bestämmelser, som här föreslagits, gått bra nära den yttersta gränsen för dess grundlagsenliga initiativ; utskottet har icke motionsrätt. Såsom sagdt, jag klandrar icke utskottet, därför att det icke försökt göra en sådan sammansmältning, men jag vill säga, att när utskottet icke kunnat åstadkomma detta, så hade det, synes mig, varit bättre, om utskottet stannat vid försöket och framlagt förslag till en skrivelse.

Af hvad jag sagt följer, att jag icke kan tillstyrka lagförslaget om expropriation för elektriska ledningar, men än mindre kan jag gifva min röst för den nu föredragna punkten — koncessionslagen. På denna måste jag rent af yrka afslag. Jag gör det visserligen med ledsnad, då jag fullkomligt behjertar, att det bär gällor en mycket stor och vigtig sak, och att det är nödvändigt, att något göres och detta snart; men jag vågar påstå, att saken dock i det skick, den nu föreligger, icke är mogen för afgörande. Må den därför falla i dag och komma igen i morgon. — Jag yrkar afslag på den föredragna punkten.

Herr statsrådet Annerstedt: Då sakkunniga män sistlidne höst voro inkallade för att inom finansdepartementet biträda vid utarbetandet af förslag till koncessionsvilkor för elektriska ljus- och kraftledningar, gjorde dessa sakkunniga en hemställan — hvilken öfverlemnades till justitiedepartementet — derom att lagbestämmelser måtte åvägbringas, hvarigenom expropriationsrätt medgifves och koncessionstvång infördes för dylika ledningar. Då denna fråga togs under öfvervägande, erbjöd sig i första hand en jemförelse med de enskilda jernvägar, hvilka upplåtas för allmän trafik.

För dylika jernvägars anläggning erhålles af Kongl. Maj:t expropriationsrätt, de äro underkastade koncessionstvång, och koncessionsvilkoren bestämmas af Kongl. Maj:t. Det var då naturligt, att de utkast, som upprättades, följde den förebild, man redan hade i var rätt, och att således två lagförslag uppgjordes, det ena lagen om rätt till expropriation för dessa ledningar med den begränsning, som förefinnes vid våra hittills gällande rättsstadganden i detta ämne; det andra helt kort med föreskrift af koncessionstvång för dylika anläggningar.

Nu har visserligen den föregående talaren påstått, att det skulle vara ett fel i det föreliggande förslaget, att expropriationsrätt bindes vid det vilkor, att anläggningen skall vara grundad i ett allmänt behof. Först och främst vill jag mot honom anmärka, att hans tolkning af detta allmänna behof torde vara väl snäf, beroende af hans önskan att uppvisa olämpligheten af den hittills följda grundsatsen i fråga om medgifvande af expropriationsrätt. För min del tror jag, att den tillämpning af denna princip, som utvecklat sig i vårt land, är rigtig. Det är denna, som gjort det möjligt att medgifva expropriationsrätt för enskilda jernvägar, som upplåtas åt allmän trafik, och detta på den grunden, att de, oaktadt de äro enskilda företag, fylla ett allmänt behof och såsom sådana äro berättigade att njuta det understöd från statens sida, att man genom medgifvande af rätt till expropriation möjliggör deras anläggande.

På samma sätt torde också en orts förseende med drifkraft eller elektrisk belysning vara något annat, än hvad den föregående talaren

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om elektriska
ledningarg.*
(Forts.)

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om elektriska
ledninggar.*

(Forts.)

kallade ett kommunalt behof. Det är den omständigheten, att den anläggning, för hvilken expropriationsrätt ifrågasättes, fyller ett allmänt behof i orten, som efter mitt förmenande grundlägger rätten till expropriation.

Nu har den föregående talaren granskat den gamla grunden för expropriationsrätten och sagt, att vi i stället för denna skola taga en rätt för den enskilde att erhålla expropriation mot sina grannar, med hänsyn till storleken af hans ekonomiska intresse och den medelbara vinst för samhället, som derigenom uppkommer. Omfattningen af den enskildes industriella verksamhet skulle vara af den betydelse, att den enskilda eganderätten borde anses böra gifva vika. Jag hemställer till herrarna, åt hvilken myndighet denna pröfning skulle anförtros i det enskilda fallet. Hvilken myndighet inom samhället skall kunna säga, att t. ex. den industriella anläggning som innehafves af den enskilda personen A. kan anses hafva den vikt för den ekonomiska verksamheten i samhället, att denna anläggning bör erhålla expropriationsrätt för vinnande af drifkraft? Under det att grannen B., då han söker expropriationsrätt för sin anläggning, hvars omfattning i någon mån är mindre omfattande än A:s, bör afvisas på den grund, att hans industriella anläggning icke är nog vigtig för industrien i samhället, och kanske hela skillnaden dem emellan ligger deri, att den sistnämnda icke förstått att tillräckligt klart och tydligt framlägga det uppsving, hans industriella verk skall taga, om hans behof af expropriationsrätt blifver fylldt, och allenast på sådan grund blir hans ansökan afslagen. Hvad vore det för rättvisa i samhället, om man bygger expropriationsrätten på en sådan grund? Slår man in på den vägen och säger, att de enskilda ekonomiska intressena skola vara den bestämmande grunden för expropriationsrätt och att på sådan grund denna rätt inom industrien kan vinnas, tror man icke, att det i samhället skall finnas högljudna röster för andra intressen, som med lika skäl komma att säga: vi önska expropriationsrätt t. ex. för åstadkommande af egna hem, fördelaktigare jordbruk o. s. v.? Hvarför skola vi vara hänvisade till det omständliga och långsamma frivilliga aftalet, som af ålder stått oss till buds? Hvarför skola vi icke genom expropriation genast kunna få taga hvad vi behöfva? Jag ser icke, huru den föregående talaren med sina principer skall kunna hindra, att eganderätten fullständigt gifves till spillo för allahanda ändamål, och detta tror jag för min del icke vore någon lycklig utveckling af expropriationsrätten inom samhället. Den gamla grunden är, att det skall vara fråga om ett allmänt behof, och denna grund är af den beskaffenhet, att den tillåter berättigade anspråk i samhället fyllas genom expropriation, under de mindre berättigade derifrån af sig sjelfva blifva uteslutna.

Om jag nu fäster mig vid den sak, som här är föremål för öfverläggning, synes mig i detta afseende afgörandet efter Kongl. Maj:ts förslag mycket lätt. I alla fall, der det är fråga om en Orts eller kommuns förseende med elektrisk belysning eller drifkraft, der kan fråga uppstå om expropriation, men om en fabriksägare för enskildt behof vill förskaffa sig billig drifkraft, hänvisas han att på aftalets väg förskaffa sig den rätt han behöfver.

Om jag således måste anse, att den princip, på hvilken Kongl. Maj:ts förslag hvilat, är den rigtige principen, en princip, hvilken Riksdagen och särskildt denna kammare icke skulle göra klokt uti att ogilla, synes denna princip, lagd till grund för förslaget, för industrien sjelf komma att visa bättre resultat än den princip den föregående talaren tillstyrkte. Kammarens ledamöter hafva redan af den reservation, som afgifvits af flertalet af Andra Kammarens ledamöter i lagutskottet, sett, att inom dessa reservanter rör sig den rättsuppfattningen, att väl staten och kommunen skulle kunna medgifvas expropriationsrätt, men den enskilda skulle aldrig egentligen kunna erhålla någon sådan rätt. Ty om konsekvenserna af reservationen dragas, så finner man utan svårighet, att en större industriell anläggning icke kan vara betjent med att erhålla en expropriationsrätt, som väl skänker en rätt för 20 år, men sedan är alldeles bunden vid de nya vilkor, som kunna uppställas därför. Detta synes vara precis detsamma som att omöjliggöra för den enskilde industriidkaren att skaffa sig expropriationsrätt. Det är, enligt mitt förmenande, föga sannolikt, att, när det förslag en gång blir färdigt, som skall upprättas på grund af den nya rättsprincipen i detta hänseende, medkammaren skall vara lågad ingå på ett sådant förslag, utan att i sådant fall, då man ställer den enskilde industriidkaren mot de andra enskilde i samhället, man då får nöja sig med att vilkoren blifva sådana, som dessa Andra Kammarens ledamöter i lagutskottet föreslagit. Under sådana förhållanden synes mig, att alla de ledamöter af Riksdagen, hvilka verkligen anse, att något bör göras för lösningen af den viktiga fråga, som här är å bane, böra omfatta Kongl. Maj:ts förslag. Att Kongl. Maj:ts förslag har bristfälligheter, det är jag den förste att erkänna, men dessa bristfälligheter anser jag kunna försvaras dermed, att detta är det första försöket på detta lagstiftningsområde, att den form, lagstiftningen erhåller, icke i någon mån kan verka hindrande för införelse af förbättringar i densamma samt att, om man får tro industriidkarne sjelfva och deras uttalanden sistlidne höst, behovet att få en lag sådan och den förevarande är så stort, att från mångfaldiga håll framkommit en ytterst lifligt uttalad önskan, att förslag i denna rigtning redan vi denna riksdag skulle framläggas.

Hvad den formella anmärkningen mot Kongl. Maj:ts förslag beträffar, att lagen är affattad i två författningar i stället för i en, så kan man disputerat om, hvilketdera är det rätta. Mig förefaller, att det icke kan sakna skäl för sig att i ett tillägg till denna författning sammanfatta de bestämmelser, som röra expropriationsrätten. Hittills har sådan rätt sammanförts i expropriationslagen. Här skulle detta af formella skäl icke låta sig göra; men då expropriationslagen en gång omarbetas, synes det mig naturligt, att den ifrågasatta tilläggsförfattningen blir en beståndsdel af den nya expropriationslagen. Under sådana förhållanden torde det icke med skäl kunna anses origtigt att, såsom nu skett, framlägga expropriationsbestämmelserna i en särskild författning.

Hvad koncessionslagen beträffar, hafva hittills, utan att, såvidt jag vet, några anmärkingar deremot förekommit, koncessionsvilkoren i fråga om enskilda jernvägar bestämts af Kongl. Maj:t, som alltid

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om elektriska
ledninglar.*

(Forts.)

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om elektriska
ledninglar.*
(Forts.)

underkastat koncessionsansökningarna en grundlig pröfning. I den mån erfarenheten visat lämpligheten deraf, har också Kongl. Maj:t mer och mer skärpt villkoren för dessa koncessioner till skydd för andras rättigheter. Det är äfven, enligt mitt förmenande, antagligt, jag kan nästan säga säkert, att Kongl. Maj:t vid handhafvandet af sin rätt angående koncession för anläggning af elektriska ledningar skall veta att tillvarataga de enskildes intressen och föreskrifva sådana skyddsmedel, att enskild rätt icke kränkes.

Nu har vidare såsom en vigtig anmärkning mot förslaget anförts, att Kongl. Maj:t i sitt förslag icke gifvit några föreskrifter angående ersättning för skada genom af ledning förorsakad ellsolycka. Jag vill gerna erkänna, att en sådan lagstiftning kommer att vara behöflig; men den omständigheten, att den ej vid förslagets framläggande finnes färdig, synes mig lika litet behöfva föranleda lagförslagens förkastande, som den omständigheten, att samtidigt med koncessionsrättens införande för jernvägar en sådan lagstiftning sänkades, då medförde ett dylikt resultat. Man torde nemligen eriura sig, att lagen om ansvar för skada, förorsakad af jernvägsdrift, kom ett stort antal år efter sedan såväl statens som enskilda jernvägar i mycket stor utsträckning börjat anläggas här i landet.

På de nu anförda skälen vågar jag hoppas, att Första Kammaren, om den önskar, att detta vigtiga lagstiftningsarbete skall föras framåt, vill lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Hasselrot: För visso behöfver jag icke för denna kammare påpeka den oerhörda vigt, som ligger på det nu förevarande lagförslaget. Den mycket stora nationella rikedom, som för närvarande är obegagnad vid våra stora vattenfall, kräfver, att någonting göres för att de så fort som möjligt skola komma till användning och detta ingalunda blott med hänsyn till industriens, utan jemväl med hänsyn till hela landets intresse. Det är kammaren väl bekant, hvilka oerhörda summor årligen utgå till inköp af stenkol, som för närvarande är det hufvudsakliga medlet för drifvande af våra jernvägar och våra industrier. Hvilka omätliga fördelar skulle det icke i nationelt hänseende vara att kunna spara dessa utgifter, som nu gå till utlandet. Man må tänka sig den möjligheten, om så illa skulle blifva, att våra kuster blockerades, att hela vår industri skulle afstanna, att jernvägsdriften icke skulle kunna fortsättas. Sådana förhållanden få icke inträffa, om man kan förhindra det. Men herrarne veta nog, att detta icke går fort, och man får icke dröja med de förberedande arbetena, till dess olyckan kan vara öfver oss. Alla dessa anläggningar taga lång tid att verkställa. När ögonblicket kommer, att de behöfvas, kunna de icke göras, utan måste då vara färdiga. Jag har tillåtit mig förutskicka dessa anmärkningar såsom bevis för angelägenheten af att något göres och göres snart, medan något kan göras.

Den ärade talaren på stockholmsbänken sade, att hvad som nu bjudes är mindre, än hvad industrien begärt och likaledes Riksdagen begärt i sin skrifvelse af 1896, och detta är sant. Riksdagens skrifvelse af 1896 afsåg icke allenast expropriationsrätt för direkt allmänt

behof, utan jemväl att det möjligen skulle tillåtas industrien att få expropriationsrätt för sådana anläggningar, som kunde vara, om också medelbart, af ett allmännare intresse. Jag skall icke tillåta mig att tvista med den ärade talaren om möjligheten att i vår lag införa en sådan princip. Det är tänkbart, att sådant kan och bör ske, men säkert är, att ett sådant förslag icke nu föreligger; och då så är, har man att tillse, huruvida hvad som nu bjudes är af den betydelse och den vikt, att man bör taga detta, hellre än att vänta för att få det stora belå, om det någonsin kommer fram. Jag vågar då påstå, att hvad som nu bjudes industrien och vårt land är tillräckligt för att, såsom ett första steg, man dermed kan åtnöjas. Det är icke så, som jag tror, att den ärade talaren på stockholmsbanken sade, att denna expropriationsrätt skulle blifva inskränkt endast till kommuner, utan i öfverensstämmelse med 1880 års förordning skulle expropriationsrätt medgifvas för en *orts* förseende med belysning eller drifkraft. Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har redan påpekat, att detta är något väsentligt annat. Jag tager såsom exempel ett större industriellt verk, Bofors eller stora Grängesbergs-gruffälten. Ehuru icke kommuner, lär det icke finnas det minsta tvifvel om, att något hinder för dem icke skulle möta att till sig leda fram den kraft de behöfva. Det är endast den enstaka fabriken, som möjligen icke kan få detta. I de flesta fall och de viktigaste vinner man med dessa lagar allt hvad man önskar. Herrarne skola särskildt fästa sig vid de stora industricentra. Om man särskildt tänker på stockholmsförhållanden, der man icke kan få till sig vattenkraften utan en sådan expropriationslag, så inser man, att dessa stora industricentra icke skäligen böra vänta, till dess alla enskilda också få hvad som möjligen kan gifvas dem. Den ärade talaren på stockholmsbanken sade vidare, att, genom en sådan tolkning af ordet *ort*, industrien skulle få hvad den behöfver endast på en omväg. Det är dock icke någon omväg, utan lagens tydliga bestämmelse, att då en ort behöfver denna drifkraft eller belysning, så skall den hafva expropriationsrätt, och dermed är, så vidt jag förstår, både formelt och i sak hufvudsakligen vunnet hvad man önskat.

Hvad den ärade talarens formella betänkligheter angår, nämnde han först, att det skulle vara oförligt, ja orimligt, att dessa af lagutskottet tillagda bestämmelser insatts här, utan skulle de hafva sin plats i expropriationslagen. Jag har i detta afseende en annan uppfattning. Vi hafva i lagutskottet ärligt arbetat på denna fråga, och den ärade talaren vet, att anledningen, hvarför lagförslaget inkommit så sent, är den, att lagutskottet sträfvat att undanrödja de formella och sakliga betänkligheter han uttalat. Vi hafva försökt arbeta tillsammans hvad som kunde förenas i en lag. Vi hafva försökt att lägga de inskränkande bestämmelserna till expropriationslagen och hafva stannat vid att i sakligt och formelt hänseende den utväg lagutskottet föreslagit är den bästa. Han nämnde jemväl, att lagutskottet nästan tangerat gränsen för sin befogenhet genom att göra dessa tillägg. Jag tror för min del icke, att så är förhållandet. Det kungliga förslaget afser, att koncession skulle sökas för anläggande af en starkströmledning, öfverstigande tvåhundraftio volt. Något

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om elektriska
ledninglar.*
(Forts.)

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om elektriska
ledninggar.
(Forts.)*

vilkor eller någon inskränkning fans icke. Och lagutskottet föreslår bifall till Kongl. Maj:ts förslag med vilkor, att koncessionen gifves endast under de och de förutsättningarna. Såvidt jag förstår, är detta en inskränkning i Kongl. Maj:ts förslag och faller således inom ramen för samma förslag.

Efter herr statsrådet och chefens för justitiedepartementet anförande har jag ej mycket mer att tillägga. Jag vill blott till hvad jag förut sagt foga ett par ord. Derest man skulle, såsom den ärade talaren på stockholmsbänken, hafva den uppfattningen, att, om kammaren afslår denna lag nu, man kan hoppas att få en annan lag i morgon, så är jag förvissad, att man misstager sig. Med kännedom om de förarbeten, som skola verkställas, de myndigheter, som skola höras, kan man vara öfvertygad om, att man får vänta länge, ja kanske i årtal på en ny lag, och detta ha vi icke tid till. I all hufvudsak kunna de föreliggande förslagen anses betrygga industriens rätt och gifva landet hvad det behöver.

Här har vidare talats om, att det icke finnes någon skadeståndslag. Men då dessa anläggningar icke kunna fullbordas på årtal, så hinner man mycket väl att under tiden få en sådan lag. På samma sätt var det med jernvägsdriften.

Jag tillåter mig på det varmaste lägga kammaren på hjertat att icke förkasta hvad som bjudes, utan bifalla 1 § i det skick lagutskottet föreslagit densamma.

Herr Svedelius: Visserligen hade jag hoppats, att, när det länge väntade lagförslaget i det nu föreliggande syftet skulle komma, få se det vara utsträckt längre än hvad nu är förhållandet, och att industriens berättigade kraf skulle varit bättre tillgodosedda, än hvad de, enligt min tanke, äro genom det föreliggande lagförslaget, och i det hänseendet måste jag underskrifva mycket af hvad den ärade talaren på stockholmsbänken uttalade. Detta oaktadt anser jag det vara af den allra största betydelse, att icke Riksdagen nu afslår det, som bjudes. Jag är öfvertygad om, att, genom antagande af denna lag och genom den tillämpning densamma framdeles skall kunna få, den icke skall blifva så stramt använd, som den ärade talaren på stockholmsbänken antydde, utan att man får hoppas, att meningen med uttrycket »en Orts förseende med belysning eller med drifkraft för allmänt behof», icke skall af Kongl. Maj:t tolkas så, att den endast tages strängt efter ordalydelsen. Säkerligen hafva vi litet hvar erfarenhet af, att ett allmänt behof kan vara vida bättre tillgodosedt genom en enskild industriel anläggning än exempelvis genom ett mindre samballes förseende med modern belysning. En stor industriel anläggning skaffar bröd och underhåll åt tusental, och upphörande af en sådan industriel anläggning på grund af t. ex. bristande tillgång på kol kan medföra större skada för det allmänna, än om belysningen för ett mindre samhälle icke anordnas på det bästa och mest moderna sättet. Jag har skäl för förhoppningen att denna min uppfattning delas af regeringen uti hvad herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet nyss uttalade. Och jag tycker mig i hans ord finna en försäkran från regeringsbänken, att regeringen, åtmin-

stone den nuvarande, icke har för afsigt att tolka denna författning så inskränkt och så stramt, som den föregående talaren befarade.

Men det är äfven ett annat skäl, hvarför jag anser det vara af största vigt, att Första Kammaren nu fattar beslut i öfverensstämmelse med lagutskottets förslag, och det är, att om frågan nu faller hufvudsakligen på det skäl, som här är anfördt, att nemligen lagen icke är tillräckligt omfattande eller att man icke fått så mycket, som man vågat hoppas, och industrien kräver, är det att befara, åtminstone då man läser reservationen, att i Andra Kammaren lagen afslås på alldeles motsatta skäl. Om man tänker sig den ståndpunkt, på hvilken reservanternas ställa sig, lagd till grund för en blifvande lagstiftning, så skulle denna i mycket större grad än den föreliggande lagen försvåra industriens utveckling, och, såsom också uttalats, jag tror det var af herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, lär svärigen någon industriidkare låta nöja sig med att få koncession eller försäkran om rätt att få utföra sin anläggning endast för så kort tid, som blifvit antydt, särskildt i herr Lindhagens motion. En lag af denna beskaffenhet skulle säkerligen icke vara tilltalande för nedläggande af de millioner kronor, som för våra moderna elektriska anläggningar erfordras för tillgodogörande af de krafter, med hvilka naturen så rikligen har försett vårt land. Skulle frågan af detta motsatta skäl falla i Andra Kammaren efter att först hafva blifvit afslagen här, så förstår jag knappast, hvilken ståndpunkt Kongl. Maj:t skall intaga vid frågans vidare behandling.

Jag tror därför, att det är klokast att här antaga, hvad som nu föreligger. Om detta skulle lyckas blifva Riksdagens beslut, skulle man derigenom vinna en erfarenhet och utredning, som utan tvifvel på detta område mera än på något är erforderligt, för att finna hvilka brister, som sedan böra fyllas, hvilka tillägg som behöfva göras, hvilka lagbestämmelser, som behöfva införas för den enskildes skyddande, och hvilka åtgärder som framdeles behöfva vidtagas för lagens utsträckande i möjligaste mån, utan förnärmande af den enskildes rätt vid anläggningar för tillgodogörande af befintliga naturkrafter.

På grund af en föregående Riksdags beslut har Kongl. Maj:t gått i författning om utredning af frågan rörande tillgodogörandet af rikets vattenfall, särskildt de i statens ego befintliga. Det förefaller mig vara snart sagdt omöjligt att kunna göra en tillfredsställande utredning i detta syfte, om man skall sväfvä i okunnighet om sättet och möjligheten för åvägabringande af tillfredställande vilkor för att kunna göra dessa stora naturkrafter tillgängliga. Enligt min tanke är det af största vigt att redan nu fatta ett sådant beslut, att genom tillämpning af de lagbestämmelser, som nu antagas, den erfarenhet må kunna vinnas, som är så ytterst nödvändig för att i det skick, hvori denna fråga nu befinner sig, man må kunna tillgodogöra sig dessa enorma krafter, som särskildt vårt land har i så riklig grad, och som industrien utan tvifvel är i stort behof af tillgodogöra sig.

Det synes mig således vara mindre välbetänkt, att Riksdagen, genom att nu icke lemna möjlighet för industrien att på ett tillfredsställande sätt tillgodogöra sig dessa krafter, lägger en hämsko på denna

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om elektriska
ledninggar.*

Fort.

Lagförslag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar. industri, för hvars utveckling i allt högre grad elektrisk kraft tages i anspråk.

Med stöd af hvad jag nu uttaladt får jag, herr greve och talman, anhålla om bifall till den nu föredragna punkten.

(Forts.)

Herr Afzelius: Endast några ord till svar.

Det är just ingen angenäm position att försvara expropriationsrättens utsträckning. Man framträder nästan såsom den der gjorde sig skyldig till någonting, som omtalades i den upphäfdade 3 § tryckfrihetsförordningen — att drifva »offentlig lära till någon last». I och för sig är en sådan utsträckning alltid någonting motbjudande.

Herr statsrådet frågade, huru det skulle gå till att pröfva, huruvida ett industrielt etablissement eller en industriel anläggning vore af den betydelse för orten eller landet i dess helhet, att den borde gynnas på detta sätt. Jag är naturligtvis icke beredd att utkasta något förslag, men jag föreställer mig, att det kunde gå till så, att det blefve en sakkunnig kommission, som handhade alla dessa frågor för hela landet. Det är nemligen en ytterst ömtålig sak vid pröfningen af dessa koncessionsfrågor, om man lemnar rum för misstanke om olikhet eller partiskhet på ett eller annat sätt. Hvarför jag icke kan ansluta mig till den föreslagna lösningen, beror framför allt derpå, att jag menar, att man icke skall gå *på sidan* om saken. Och jag fruktar, att detta blefve följden, om man uppehåller sådana bestämmelser som de föreslagna för åtnjutande af expropriation. Tolkningen af uttrycket »någon *orts* förseende med belysning eller drifkraft» är nog icke lätt; det är ju möjligt, att jag misstager mig och gör tolkningen något för snäf. Men sin begränsning skall ju dock ändamålet alltid ega deri, att det skall gälla ett *»allmänt behof»*. Tillgodoseende af ett sådant behof måste vara anläggningens *verkliga* och *väsentliga* ändamål.

Att jag behjertar denna frågas utomordentliga vigt, har jag framhållit nyss. Trodde jag, att frågan skulle, såsom här förespeglats, falla för lång tid, skulle jag kanske låta mina betänkligheter fara; jag tror mig förtjena det vitsordet, att jag icke i en stor fråga plägar hänga upp mig på detaljer och formsaker. Men allt har sin gräns, och här kan jag icke tro annat, än att, när en fråga i sig själf besitter så mycken kraft, som drifver den framåt, det är omöjligt, att den kan komma att ligga nere någon längre tid.

Slutligen ber jag att i afseende å en gjord sammanställning med hvad som är yrkadt i motionen få nämna, att vilkoret om en kort koncessionstid af högst 20 år har varit främmande för mina förutsättningar.

Herr statsrådet Annerstedt: Jag skall endast anhålla att, i anledning af den siste talarens replik, få säga ett par ord.

Den uppgift, som en komité eller myndighet, tillsatt för hela landet, skulle få, nemligen beviljandet ntav viss rättighet åt enskilda företag efter den princip, att man skulle afgöra, hvilka företag från statens sida ur industriel synpunkt voro de bäst förtjenta af understöd, en sådan uppgift har förekommit under ett förflutet skede af vår utveckling, nemligen un-

der frihetstiden, då understöd från statens sida väl icke såsom nu ifrågasättes genom expropriationsrätt, utan i form af privilegier, penningbidrag och lån åt enskilda företag efter deras förmenta nytta för staten meddelades. Huru detta slutade kan man se, om man läser historien från frihetstidens riksdagar.

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om elektriska
ledninggar.*

(Forts.)

Herr Åkerman: I likhet med flera föregående talare känner äfven jag mig mycket besviken i afseende å det föreliggande lagförslaget, i det att detsamma ingalunda synes mig behörigen tillmötesgå industriens berättigade kraf. Om jag icke desto mindre med min röst kommer att understödja förslaget, så är det under förhoppning, att tolkningen af detsamma skall blifva minst så liberal, som utskottets ärade ordförande nyss här ansett möjligt. Jag säger »minst lika liberal», ty han anförde som exempel ett redan befintligt större etablissemang i landsorten, nemligen Bofors; men jag ber att såsom exempel få taga en stor tilltänkt anläggning, som ännu icke finnes, men hvilken man afser att uppföra under vilkor, att kraft till densamma får hemtas och öfver andras mark framledas från ett aflägsset vattenfall. Det är min förhoppning, att man då skall tolka denna lag så, att äfven ett dylikt blifvande verk, som med tiden kan komma att lemna arbete åt hundra, ja, kanske tusentals arbetare, får räknas såsom »ort», och i så fall, men också endast då, kan äfven nu föreliggande lagförslag verka på ett i mina ögon tillfredsställande sätt.

Jag har egentligen begärt ordet för att uttrycka min förundran öfver den ängslan för expropriationsrättens utsträckande, som i detta lagförslag gjort sig gällande. Våra förfäder voro min sann icke så ömhjertade, när det gälde att tillfredsställa ett erkänt behof. Herrarne hafva nyss fått höra, att vår expropriationslag är ganska ung; men vår grufstadga medgifver emellertid, att »utöfver utmälet grufvegaren eger att vid utmålsförrättningen få sig anvisad nödig väg samt plats åt de för grufdriften erforderliga kraftledninggar», och redan i Kongl. Maj:ts förordning af den 20 oktober 1741 om grufvorns utmål m. m. stadgades, att »i fall grufvegaren icke sjelf skulle hafva beqväm ström och nödvändigt utrymme till smältningsverk och nödiga verkstäders inrättade, utan nödgas af någon jordegare, antingen emot lego eller köp, sig damfäste, strömfäll och byggnadsställe förskaffa, då måge sådane jordegare sig icke undandraga». De gamla konstgångarne kräfde för öfrigt genom jemförelsevis stora utrymmesbehof vida större inkräktningar på eganderätten än de kraftledninggar, hvarom nu är fråga, ty de stackars stolpar, som erfordras för den elektriska kraftens framledande ofvan jord, välla ju knappast förfång, annat än när de få lof att anbringas på åkrar, och äfven då kunna de ju af plojen lätt kringgås, när man såsom hos oss icke använder ångplöjning. Nedlägges åter kraftledningen i jorden, så förorsakar den ju endast obehag vid sjelfva dess anbringande och när den någon gång möjligen kan behöfva repareras. När man i svunna tider, då förmögenheten likväl nästan uteslutande låg i jordegendom, kunde för grufvorna göra sagda inskränknigar i eganderätten, förstår jag icke, huru man nu kan draga sig för att åt vår uppblomstrande industri bereda motsvarande rätt att tillgodogöra landets vattenfall,

Lagförslag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar. (Forts.)

hvilket är enda möjligheten för en större ekonomisk förkofran af ett sådant land som värt, hvilket nästan kan sägas sakna stenkol, men deremot är ganska rikt på vattenfall.

Endast under den förhoppning, att tolkningen af det framlagda lagförslaget må blifva synnerligen liberal, är det som jag kan gifva min röst åt detsamma; men när jag nu förklarar mig beredd att göra det, vill jag tillika bekänna, att jag i likhet med min ärade vän på örebrobanken delvis gör detta såväl af fruktan, att, om man icke tager detta lagförslag, det kanske kommer att dröja ganska länge, innan ett annat sådant framlägges, som kommer att i önskvärd grad tillgodose industriens kraf, som ock för att en enligt min åsigt så afvita uppfattning som den af Andra Kammarens utskottsreservanter uttalade icke under tiden må komma att vinna terräng. Skulle man nemligen icke få expropriera för all framtid, utan endast för vissa år och således millionföretags vara eller icke vara efter några år komma att bero på vinningslystnaden hos de personer, öfver hvilkas mark ledningarne framgå, då kommer industrien att helt och hållet för-qväfvas, ty hvilken vill väl här i landet nedlägga stora kapital i företag, öfver hvilkas framtida rentabilitet ingen beräkning kan göras.

Under förhoppning om eu liberal tolkning af orsbegreppet yrkar jag därför, herr greife och talman, bifall till den nu föreliggande paragrafen.

Herr Leman: Talaren på stockholmsbanken yttrade bland annat i sitt föredrag, att om genom någon omständighet all koltillförsel för landet skulle omöjliggöras, så vore det då ett stort och allmänt behof, som skulle fyllas, om man kunde begagna landets vattenkrafter. Deri har han rätt. Men jag vill gå ändå längre; jag anser, att redan under nuvarande förhållanden med de enormt höga kolprisen och med den stora guldutförseln, som deraf betingas, är det ett nationelt och nationalekonomiskt behof att tillgodogöra sig vattenkraften. Derfor var det ock som jag under de många och långa förhandlingarne inom utskottet till en början stod på den ståndpunkten att afstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, såsom varande allt för inskränkt, och i stället föreslå en version på grund af 1896 års riksdagsskrivelse. Det är därför endast af rena opportunitetsskäl, som jag för min del ingått på lagutskottets förslag. Min öfvertygelse är nemligen, att det skall dröja ganska länge, innan man får igenom i Andra Kammarerna en expropriationsrätt så vidsträckt, som åtminstone jag önskar. Det är kanske många med mig, som anse det vara opportunt och klokt att börja med något mindre, på det att de, som befara vådor för eganderätten af en utsträckt expropriationsrätt, må få tillfälle inse, att deras farhågor äro ogrundade. En af kärnpunkterna i vår lagstiftning är visserligen, att eganderätten skall skyddas, men der ett viktigt nationelt behof föreligger, må denna rätt kunna inskränkas.

Af dessa skäl ber jag att få tillstyrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Trygger: För mig ligger denna fråga så, att grunden till expropriationsrätten i ett fall som detta är det allmänna, stora natio-

nella behovet, att den elektriska kraften skall finnas, der den behöfver användas. Detta allmänna behof är för mig tillräckligt för att berättiga det ingrepp i eganderätten, som det här gäller att göra. Vid hvarje särskild expropriationsansökan bör, enligt min mening, Kongl. Maj:t icke hafva något annat att göra än pröfva, huruvida det speciella företag, som är i fråga, är af den beskaffenhet, att expropriationsrätt skäligen bör tillkomma detsamma. Det allmänna intresset i vårt land kräfver möjligheten att använda den elektriska kraften, men det behöfs visst icke något allmänt intresse vid hvarje särskildt företag, som vill begagna sig af denna expropriationsrätt. Jag kan nemligen icke finna, att en betydande fabrik icke skulle vara lika berättigad i detta hänseende som en smärre ort, der behof af belysning eller drifkraft gör sig gällande för ett eller annat ändamål.

Då jag har denna uppfattning, är det mycket svårt för mig att vara med om en sådan lagparagraf som denna; och detta blir ännu svårare, då jag hör, att alla de, som tala för lagen, äro ense om att icke vilja taga den sådan den är skrifven, utan sådan man vill tolka bort den. Om man får tolka den på det och det sättet, blir det alldeles utomordentligt bra, säger man. Skall man antaga en lag, som man från början vill borttolka? Skall lagstiftaren, då han skrifver lagen, gifva anvisning om att man icke skall följa densamma, utan kringgå den? Nej, det strider emot lagstiftarens värdighet.

För min del tror jag, att, huru frestande det än är att taga det lilla, som bjudes, man bäst gagnar frågan genom ett afslag. Frågan faller visserligen derigenom, men den faller framåt. Jag skall derfor bedja att få yrka afslag på den föredragna paragrafen.

Herr Hasselrot: Endast två ord. Jag beder att mot den siste talaren få uttala den bestämda mening, att hvarken jag eller, såvidt jag förstår, någon annan har ifrågasatt, att bestämmelserna skola *borttolkas*. Vi hafva endast hoppats, att lagen skall tolkas så liberalt och vidsträckt, som med dess anda och ordalydelse är förenligt.

Herr Lundström: Liksom flere andra ledamöter inom lagutskottet, var jag i början, då denna fråga der förekom, mycket tveksam att rösta för densamma, och detta just af det skäl, att det framlagda förslaget icke gick så långt, som med Riksdagens skrifvelse hade afsetts. Men ju längre det led och ju mera jag fick höra diskussionen i lagutskottet och de anspråk, som man från andra sidan framställde, desto mera fann jag det vara af vigt att redan nu antaga denna lag. Här har sagts, att om den afslås, kommer ett förslag snart igen. Ja, men efter de uttalanden, som dels från statsrådsbänken, dels i den kongl. propositionen blifvit gjorda, torde man icke kunna hysa mycken förhoppning i detta hänseende. Ej heller torde man kunna hoppas, att ett lagförslag, som sträcker sig vidare, skall blifva antaget efter den reservation, som åtföljer lagutskottets betänkande och som visar, hvilka förfärande anspråk man har på vissa håll i Andra Kammaren. Man vinner ju i alla fall något genom

*Lagförslag
med vissa
bestämmelser
om elektriska
ledninglar.*
(Forts.)

Lagförslag med vissa bestämmelser om elektriska ledningar. att antaga denna lag. Efter all sannolikhet komma en hel del ledningar att blifva anlagda, och deraf måste erfarenhet vinnas, hvarjemte äfven allmänheten får se, att de stora farhågor, som många för närvarande tyckas hafva för dessa elektriska ledningar, icke äro så befogade, som man nu tyckes antaga. Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande paragraf yrkats: 1:o) att densamma skulle godkännas; 2:o) att motsvarande paragraf af Kongl. Maj:ts förslag i ämnet skulle godkännas; och 3:o) att paragrafen skulle afslås.

Härefter gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af paragrafen i enlighet med utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

2 §.

Godkändes.

Slutmeningen, ingressen och rubriken.

Godkändes.

Punkterna 2 och 3.

De föreslagna lagarne godkändes.

Utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut vid föredragningen af lagförslagen.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen:

n:o 78, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

n:o 81, i anledning af Riksdagens år 1899 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jemte dertill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1898; samt

n:o 85, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående läneunderstöd för anläggning af jernväg från Borås till Alfveta.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som under dagen bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade:
Jag tillåter mig hemställa, att konstitutionsutskottets i dag andra gången bordlagda betänkande n:o 9 uppföres på föredragningslistan till det plenum, som inträffar nästkommande fredag.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

Kammaren åtskildes kl. 2,49 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
